

IVAN ČIZMIĆ, HRVATI U ŽIVOTU SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA

Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, 1982.

Literatura o povijesti hrvatskog iseljništva veoma je oskudna. Povjesničari su dugo izbjegavali istraživanja na ovom dijelu nacionalne povijesti prepustivši da se njime bave nestručnjaci koji su svoje radove objavljivali pretežno u časopisima čiji su izdavači institucije koje se bave iseljništvom. (Između dva rata od takvih časopisa u Zagrebu izlaze: ISELJENIK, NOVI ISELJENIK, HRVATSKI ISELJENIK, ISELJENIČKA NEDJELJA i ARHIV JNO a poslije rata MATICA i MATICA ISELJENIČKI KALENDAR). Radilo se pretežno o djelima novinarskog ili memoarskog karaktera koja su obilježavala pojedine značajnije događaje iz povijesti iseljništva ili obljetnice iseljničkih društava i institucija. Prvi koji je kod nas počeo sustavno istraživati povijest hrvatskog iseljništva je dr. Ivan Čizmić a njegova knjiga Hrvati u životu Sjedinjenih Američkih Država s podnaslovom Doprinos u ekonomskom, političkom i kulturnom životu, rezultat je dugogodišnjeg rada. (U posljednje doba istraživanje povijesti iseljništva dio je programa Centra za istraživanje migracija u Zagrebu.)

Nužnost istraživanja ovog problema nametnule su mnoge činjenice, među kojima je svakako jedna od najznačajnijih velik broj Hrvata iseljenih u SAD. Koliki je taj broj bio u pojedinim razdobljima od početka masovnog iseljavanja (1880-tih godina) teško je utvrditi no nema sumnje da se radilo o stotinama tisuća. To potvrđuje i podatak iz Annual Reports of the Commissioner General of immigration, prema kojem je od 1901. do 1909. u SAD uselilo 266.504 Hrvata.

U svom radu Čizmić je osobitu pažnju posvetio ovim problemima: osnivanje i razvitak hrvatskih naseobina, statistika iseljavanja iz Hrvatske i prostorni raspored Hrvata u SAD, gospodarski i socijalni položaj Hrvata u novoj domovini, Hrvati u radničkom pokretu te u političkom, kulturnom i prosvjetnom životu SAD, dok se u posljednjem poglavlju govori o stupnju adaptacije, integracije i asimilacije Hrvata u SAD.

Čizmić najprije prati osnivanje i razvitak hrvatskih naseobina u pojedinim predjelima odnosno državama SAD. Prikazi počinju s opisom pionirskih pothvata da bi se zatim pratio razvitak naših naseobina s osobitim obzirom na iseljničke institucije i novinstvo. Autor pritom prikazuje mnogo iseljničkih sudbina a to doprinosi uspjehu njegove zamisli da prikaže povijest »običnog čovjeka« a ne samo institucija koje je on stvorio. Ovoj Čizmićevoj intenciji ide u prilog što nije predimenzionirao ulogu istaknutih pojedinaca iz svijeta umjetnosti, znanosti ili politike (Ilma Murska, Josip

Kašman, Milka Trnina, Zinka Milanov-Kunc, Mia Slavenska-Čorak, Zlatko Baloković, Emil Blažević, Slavko Vorkapić, Ivan Meštrović itd.) u životu SAD, premda su dobili posebno poglavlje.

Istražujući socijalni položaj naših iseljenika autor je došao do rezultata da je visina na socijalnoj ljestvici u neposrednoj vezi s duljinom boravka u zemlji dolaska: najteže su prolazili prvi doseljenici i to na početku dolaska. (Ovaj zaključak se ne može nikako uzeti kao pravilo kod svih doseljenika jer je npr. slučaj naših iseljenika koji su otprilike u isto vrijeme dolazili u Južnu Ameriku posve drugačiji.) Pisac iznosi brojne podatke kojima argumentira izrazito težak život naših iseljenika prve generacije u SAD. Naporan rad (radili su po dvanaest sati dnevno i to pretežno u rudnicima i metalnoj industriji) i nizak životni standard (stanovanje u tipskim drvenim kućicama — »boardinghouses« u neposrednoj blizini mjesta rada) pratile su mnogobrojne nesreće na radu u kojima su mnogi gubili život ili postajali invalidi. Prema podacima Narodne hrvatske zajednice (dobrotvorna ustanova preteča današnje Hrvatske bratske zajednice) u razdoblju od 1909. do 1912. godine, bilo je 723 smrtna slučaja među njenim članovima koji su sačinjavali svega 5 posto Hrvata u SAD.

Teški životni i radni uvjeti naveli su naše iseljenike da od početka traže izlaz u samoorganiziranju. Tako nastaju brojna iseljenička fraternalistička društva koje prati i iseljeničko novinstvo. 1921. godine Hrvati u SAD imaju 7 udruženja s 3.500 ogranaka i 200.000 članova. Osim u svojim udruženjima Hrvati su aktivni i u američkom radničkom pokretu. U štrajkovima koji su dugo bili osnovni vid radničke borbe Hrvati su sudjelovali od samog dolaska. Socijalističke ideje počinju prodirati među naše iseljenike osobito u prvom desetljeću 20. stoljeća. 1907. počinje izlaziti prvo socijalističko glasilo RADNIČKA STRAŽA a do 1909. bit će osnovano 14 socijalističkih klubova američkih Hrvata. Pod utjecajem Oktobarske revolucije radnički pokret se radikalizira što se osjeća i među našim iseljenicima od kojih neki počinju prihvaćati i komunističke ideje. Hrvatski komunisti su dugo organizacijski integrirani u domaćem komunističkom pokretu da bi 1936. organizirali Hrvatsku sekciju KP SAD koja je prema Čizmiću bila »sastavni dio borbe radničkog pokreta hrvatskog naroda u domovini i moralno politička podrška Komunističkoj partiji Jugoslavije.«

Osim što djeluju u svojim udruženjima i u političkom životu SAD, naši iseljenici prate i zbivanja u Hrvatskoj nastojeći na njih utjecati. To osobito dolazi do izražaja u prijelomnim trenucima kao što su dva svjetska rata. U prvom su snažno angažirani na pridobijanju američke i šire javnosti za interese Hrvatske osobito kad su ovi ugroženi Londonskim paktom. Rezultati toga su osobito vidljivi za vrijeme Mirovne konferencije u Parizu na kojoj je upravo američki predsjednik Wilson davao najprijehvatljivije prijedloge za razgraničenje s Italijom. (Prema nekim mišljenjima on je to radio iz zahvalnosti prema Hrvatima čiji glasovi su bili presudni za njegov izbor.) Između dva rata velik dio američkih Hrvata je opozicijski raspoložen prema režimima stare Jugoslavije koji nisu ostvarili njihove nade iz vremena borbe za stvaranje države Južnih Slavena. Golema većina Hrvata u SAD osudila je fašističko razbijanje Kraljevine Jugoslavije i stvaranje Nezavisne države Hrvatske. Glavni odbor Hrvatske bratske zajednice oštro je osudio napad na Jugoslaviju i sa sjednice od 8. travnja 1941. pozvao iseljenike na prikupljanje pomoći za žrtve fašističke agresije. Hrvati u SAD bili su u

ovom ratu u veoma teškom položaju jer su se morali boriti protiv velikosrpske propagande koja je išla za dokazivanjem da su za slom zemlje krivi Hrvati. Borbu im je otežavalo što je na čelu ove propagande stajao službeni predstavnik izbjegličke jugoslavenske vlade u SAD Konstantin Fotić. Čizmić ovdje iznosi jedan značajan podatak za povijest NOB. Dosad se naime smatralo da je upravo kriva obaviještenost bila presudna što je vlada SAD dugo pomagala Dražu Mihailovića kao borca protiv okupatora. Čizmić u ovoj knjizi dokazuje da su Amerikancima bile dostupne informacije iz kojih se jasno vidjelo da od početka rata borbu protiv fašizma predvode komunisti. On donosi više citata iz lista ZAJEDNIČAR koji to potkrepljuju.

U posljednjim poglavljima knjige govori se o ulozi pojedinih Hrvata u kulturnom, prosvjetnom i znanstvenom životu SAD te o stupnju adaptacije, integracije i asimilacije više generacija Hrvata u toj zemlji.

Knjiga Ivana Čizmića Hrvati u životu Sjedinjenih Američkih Država bez sumnje predstavlja značajan doprinos istraživanju povijesti našeg iseljništva. Ona je prvi pokušaj davanja cjelovitijeg uvida u povijest najbrojnije grupe iseljenih Hrvata. Međutim, velik vremenski raspon i kompleksnost niza problema s kojima se susreće istraživač na ovom području, zahtijevaju daljnja istraživanja na mnogim temama koje su u ovom radu tek započete s obrađivanjem. Taj posao nadilazi angažiranost isključivo povjesničara i bit će nužno u njega uključiti i istraživače drugih struka poput demografa, etnologa, sociologa, ekonomista, politologa itd.

Ovaj rad dio je projekta Povijest hrvatskog naroda u programu Odjela za hrvatsku povijest Centra za povijesne znanosti sveučilišta u Zagrebu.

Ljubomir Antić

SVEUČILISTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 16

ZAGREB

1983.

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 400 din.

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH-VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

RADOVI 16

Za izdavača
Prof. dr *Josip Adamček*

Lektor
Ivan Tolj

Korektor
Ivan Tolj

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

ANTIC mr Ljubomir, Centar za istraživanje migracija, Krčka 1, Zagreb
AVRAMOVSKI dr Živko, Neznanog junaka 21b, Beograd
BOBAN mr Branka, Centar za povijesne znanosti, Krčka 1, Zagreb
BOBAN dr Ljubo, Filozofski fakultet, Zagreb
BRANDT dr Miroslav, Filozofski fakultet, Zagreb
BUDAK mr Neven, Filozofski fakultet, Zagreb
GOLDSTEIN Ivo, Filozofski fakultet, Zagreb
GROSS dr Mirjana, Britanski trg 12, Zagreb
JURIŠIĆ Ivan, Rakusina 21, Zagreb
KORUNIĆ dr Petar, Filozofski fakultet, Zagreb
LUČIĆ dr Josip, Centar za povijesne znanosti, Krčka 1, Zagreb
MIJATOVIĆ Anđelko, P. Togliatija 12, Susjedgrad, Zagreb
MITIĆ dr Ilija, Zavod za povijesne znanosti JAZU, Lapadska obala 6, Dubrovnik
OČAK dr Ivan, Centar za povijesne znanosti, Krčka 1, Zagreb
PAVLIČEVIĆ dr Drago, Centar za povijesne znanosti, Krčka 1, Zagreb
PERIĆ dr Ivo, Zavod za povijesne znanosti JAZU, Lapadska obala 6, Dubrovnik
RACKO Ljerka, Centar za povijesne znanosti, Krčka 1, Zagreb
SUPPAN dr Arnold, Sveučilište, Beč
ŠIMIĆ Lovorka, Krajiška 40, Zagreb